

EGY MODERN JOGI ESZKÖZ A KÖRNYEZET VÉDELMÉBEN

Julesz Máté

tudományos kutató
Szegedi Tudományegyetem

Az *actio popularis* római jogi intézmény, mely a *populus*, a nép számára lehetséges igényérvényesítési eszköz volt. Bárki élhetett vele, aki keresetet volt jogosult benyújtani. Ma a közérdekű perlési jogosultság hazánkban a társadalmi szervezetek, illetve az ügyész számára áll nyitva. A *class action* – angolszász minta szerint – egy társadalmi osztály, a társadalom egy csoportja számára fontos érdeket jelenít meg úgy, hogy a csoport egy vagy több tagja áll a bíróság elé, s a velük kapcsolatban hozott döntés kiterjed – precedensjelleggel vagy közvetlenül – a többi érdekeltre. Míg a *class action* a társadalom egy csoportjának közvetlen érdekét szolgálja, a *people's action* állami társadalmi érdekét érvényesít, például egy társadalmi szervezet perbeli fellépése révén, a következő tanulmányban kifejtettek szerint.

1. Jelen tanulmány a környezet védelmében alkalmazható jogi fellépési formák közül alapvetően a magánjog terejére koncentrál. A büntetőjogi szankciórendszer felhívását mint evidens lehetőséget korszerűbb, demokratikusabb, de feltétlenül más, polgári anyagi és eljárásjogi, továbbá – részben – a közigazgatási jogban megjelenő civil eszközökkel egészíti ki. Vagy helyettesíti: a környezetvédelmi jogban a büntetőjog *ultima ratio*-ként maradhat a hangsúlyosan civil eszközök mögött.

A népképviselési részvétel egyik legjellemzőbb megjelenési formája a közérdekű

kereset indításának jogosultsága a modern környezetvédő demokratikus társadalmi rendszerekben. Az individualizmus-kollektívizmus ellentétpár a közösségi érdekek civil képviselési intézményeiben – *class action*, *people's action* stb. – feloldódni látszik. Az *actio popularis* individuális eszközökkel védelmez kollektív érdekeket-értékeket. A társadalom nyitottsága, az *open society* eszméje az individualista észak-amerikai és európai uniós modellből nőtt ki, s ez diametrális ellentétben áll a kollektívizmussal. A környezetvédelem kollektív értékrendet olt a profitorientált jogvilágba. A környezet védelmének igénye alulról jelentkezett, de az állami irányítás eszközeivel képes hatékonyan hatni; beivódni a társadalom tudatába.

2. Hazánkban a társadalmi szervezet az alapszabályában meghatározott célja alapján – *inter alia* – környezetvédelmi tevékenységet (például természeti környezet védelme, épített környezet védelme, állatvédelem) folytathat (6/1989. (VI. 8.) IM rendelet 4. sz. mellékletében a Tájékoztató 9. pontja). Alapítvány is létesíthető – bírósági nyilvántartásba vehetően – hasonló tevékenység folytatására (12/1990. (VI. 13.) IM rendelet 3. sz. mellékletében a Tájékoztató 10. pontja).

3. Hollandiában az *actio popularis* intézménye a környezetvédelem terén már az 1970-es évek óta él és működik. Az állampolgárok

és társadalmi szervezetek (lényegesen szélesebb kör, mint hazánkban a környezetvédelmi törvény által kizárólag az állampolgárok által a környezetvédelmi érdekeik képviselőjére létrehozott egyesületeknek és más, politikai pártnak, érdekképviseletnek nem minősülő – a hatásterületen működő – társadalmi szervezeteknek és az ügyésznek biztosított jog) az egyetemi jogászság gyakorlatilag ingyenes szakmai segítségével, a *Buro's voor Rechtshulp* (jogsegélyirodák) és a *Milieurechtswinkel* (környezetjogi „shop”) segítségével gyakorolhatják környezetvédelmi közérdekű keresetindítási jogukat.

A *Buro's voor Rechtshulp* Hollandia-szerte működő irodáiból négy környezetjogi segítséget is foglalkozik, míg a *Milieurechtswinkel*-t németalföldi juristák alapították a fővárosban, hogy környezetvédelmi érdekeket védjenek, ingyenes jogi tanácsadással segítsenek. A *Buro's voor Rechtshulp* segítségét is ingyen vehetik igénybe a rászorulóknak.

A környezetvédelmi ügyekben az eljárási költségek lényegesen alacsonyabbak, kedvezőbbek, mint egyéb ügyekben. A vesztes fél költségét és a szakértői díjat az állam fizeti, míg az adminisztratív költségeket is az átlagosnál alacsonyabbra taksálják.

4. A holland környezetvédelmi szervezetek polgári bíróság előtt is indíthatnak pereket a környezet védelme érdekében, de csak abban az esetben, ha a közigazgatási út nem áll rendelkezésre. Ilyenkor mint közhasznú szervezet (például alapítvány) rendelkeznek a perbeli fél jogállásával.

5. Az 1986. június 27-i (megjelent a *Nederlandse Jurisprudentie*-ben 1987-ben, p. 743.) *Het Nieuwe Meer* holland legfelsőbb bírósági (*Hoge Raad*) jogesetben a bíróság kártérítésre is engedte perelni a *Burgerlijk Wetboek* alapján a környezetvédelmi társadalmi szervezetet. Az ilyen szervezetek kártérítést a brit rendszerben nem kérhetnek.

6. Az *Algemene Wet van Bestuursrecht* (általános közigazgatási törvény) 3:24 szakasza és a *Wet Milieubeheer* (azaz a környezetvédelmi közigazgatási törvény) 20:6 szakasza fogalmazza meg, hogy önkormányzati engedély kiadása előtt azt négy hétre hirdetményezni kell, és az állampolgárok írásban észrevételeket tehetnek. Ha nem fogadják meg észrevételeiket – imminens környezeti, természeti kár veszélye stb. –, bírósághoz fordulhatnak. Ez annyiban változott a közelmúltban, hogy bizonyos fokú személyes (helyi) érintettséget kell bizonyítani: nem történhet meg, hogy Groningenből mennének Maastrichtba perelni. (Vö.: magyar Környezetvédelmi Kódex 98. § (1) bek.: *a hatásterületen működő... egyesület és más... társadalmi szervezet...*)

7. Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága előtt zajló *Tennessee Valley Authority contra Hill* 437 U. S. 153 (1978) ügyben a csikos kis kardhal jogai kerültek veszélybe egy vízi erőmű építése kapcsán (Takács, 2000). Ennek számos vitás kérdés lett a következménye. Többek között az, hogy az állatoknak vannak-e jogaik. A környezetvédők (*Aqua Magna*) szerint igen, ám a jogász álláspontja szerint az embereknek az élővilággal kapcsolatos kötelezései jelentik az emberek állatokkal kapcsolatos kötelezettségeit. Montesquieu *De l'esprit des lois* című művében rámutat, hogy „a törvények a legtágabb értelemben véve azok a szükségszerű viszonylatok, amelyek a dolgok természetéből következnek... vannak törvényeik az állatoknak, és az emberek is megvannak a maga törvényei”. A környezetvédő szervezet, mely az USA környezetvédelmi törvényének és végrehajtási rendeletének (melyben a csikos kis kardhalat védetté nyilvánította a környezetvédelmi miniszter) értelmében perelte a vízügyi hatóságot, valójában csak ürügyként használta fel a halfaj védelmét egyéb érdekei megjelenítésére. A törvény-

hozói szándék mint a szubjektív jogértelmezés alapkérdése került szembe az objektív törvényhozói akarattal, mely a jogszabályszövegből kiolvasható. A normatív tartalom kétszintű (egyrészt törvényi, másrészt az ezt értelmező miniszteri szintű végrehajtási rendeleti) meghatározása azonban itt a vétkeségtől független védettséget is kimondta. A környezetvédő szervezetet az a vád érte, hogy személyes érdekeket jelenített meg *people's action* keretei között. Ez a kérdés ilyen helyzetben fel sem merülhetett volna Magyarországon a környezetvédelmi törvényünkben meghatározott *actio popularis* indítása esetén. A kontinentális jog konkrét meghatározottságával szemben azonban az angolszász jogrendben nálunk soha nem látott véleménykülönbségekre hívják fel a figyelmet a hatóságok és a környezetvédő civil szervezetek vitáiban kibontakozó elméleti-alapelvei szintű kérdésekre adott válaszok variánsai. Másik probléma az volt, hogy ütközött Tennessee állam energiaellátásának érdeke a halfaj érdekeivel. Kérdés azonban, hogy lehet-e pénzzel mérni bármely jogot. Lehet-e arra hivatkozva jogot sérteni, hogy a másik, jelen esetben ellentétes érdekhelyzetbe kerülő jog fontosabb, nemzetgazdaságilag lényegesebb?

8. A Maastrichti Szerződés 8 D szakasza az Európai Unió állampolgárai számára közvetlen keresetindítási jogot biztosít. A 138 D szakasz pontosítja: nemcsak természetes személyek, de társadalmi szervezetek is élhetnek ilyen keresetindítási joggal. Az Európai Bizottságnál akkreditált Európai Környezetvédelmi Hivatal mint nem kormányzati civil szervezet, szintén indíthat *actio popularis*-t.

9. Az ipari forradalom idején, a 19. században a polgári jog, azon belül is a szomszédjog szolgált a magánszemélyek legfőbb polgári jogi védekezési eszközeként. A második világháborút követően megnőtt a fogyasztás és

ezzel együtt a környezet szennyezése, mely újabb védelmi eszközöket kívánt. A végrehajtási deficit voltaképp azt a jelenséget fedte, hogy a közigazgatás már nem volt képes a közjog eszköztárával harcolva betölteni a környezet és a természet védelmezőjének szerepkörét. Létrejöttek a *popularis actio*-k a fejlettebb államokban. Az *actio*-k olykor csupán a társadalmi szervezet saját tagjainak érdekeit szolgálták: ezek önérdékű keresetek voltak. A *private attorney general* szerepét betöltő, valóságosan közérdekeket képviselő szervezetek altruista akciók keretei között keresik a társadalom és a környezetvédelem ügyének igazát.

10.1. Az Amerikai Egyesült Államokban a *class action*-t az 1912. évi Equity Rules 38. szabálya vezette be. Tehát egy igen korai jogintézményről van szó, mely azonban környezetvédelmi jellegűt csak jóval később kapott. Az angolszász jogterületen az olyan ítélet, melyben nem igazán a felek érdekét vették figyelembe, hanem inkább valamiféle általános cselekvéskötelezettséget írtak elő, már a huszadik század első évtizedei óta megszokottak tekinthető.

10.2. Az Amerikai Egyesült Államokban a hetvenes évek óta valamely gazdasági, emberi egészséget érintő sérelem képezhetette alapját egy *actio popularis*-nak. A *Lujan contra National Wildlife Federation* és a *Lujan contra Defenders of Wildlife* ügyben 1990-ben, illetve 1991-ben az USA Legfelsőbb Bírósága leszűkítette a perlésre jogosultak körét, amikor kimondta, hogy a perlő személyt nem érintheti személyesen a környezeti kár. Találunk az USA-ban olyan alsóbb fokú bíróságot, mely nem követi szigorúan a Legfelsőbb Bíróság szabta korlátokat. Számos környezetvédelmi jogszabály *actio popularis* (*citizen suits*) biztosít az állampolgároknak: ilyen például az ivóvízellátásról, a hulladékkezelésről, a fajok védelméről, a veszélyes

anyagok kezeléséről, továbbá a fertőzött élőhelyekről rendelkező jogszabály. Eltérést jelent a magyar *actio popularis* jogi szabályozottságától az is, hogy Michigan állam például nemcsak állandó jelleggel működő, de *ad hoc* alakult civil környezetvédő szervezeteknek is a perbeli fél jogállását biztosítja az *Environmental Rights Acts* értelmében. Ez azt jelenti, hogy ezek a civil szervezetek a konkrét állam környezetvédelmi jogszabályaira alapozva közérdekű perrelsel élhetnek az állam bíróságai előtt. Nemcsak törvények, de a rendeletek, továbbá programcsomagok és tervek kérdésében is felléphetnek. A bíró jogkörében szerepel az eltiltás alkalmazása; a hangsúly mindig az eredeti állapot helyreállításán van.

11. Portugáliában az alkotmány 66. cikkelye a környezethez való jogot, míg az 52. cikkely a közigazgatás határozatainak megtámadásához való jogot deklarálja. A portugál alkotmány 66 (1) cikkelye nem egyszerűen mint jogot, hanem mint állampolgári kötelességet fogalmazza ezt meg. Az alkotmány 9e cikkelye állami kötelezettség szintjére emeli a környezet védelmét. A portugál alkotmány kettős értelmezésre ad lehetőséget: *stricto sensu* csak a perló személy közvetlen környezetét – víz, levegő, föld, természeti élővilág – érintően, míg egy tágabb értelmezés szerint az egész országot érintő közérdekű perlési jogosultsággal élhet bármely portugál természetes vagy megfelelően képviselt jogi személy.

12. Svájcban kezdetben tágran értelmezték a közérdekű perlési jogosultság személyi-tárgyi körét. Újabban azonban a svájci törvényhozás a jogszabályalkotás gátjaként fogja fel, és korlátozni próbálja ezt a jogosultságot. A svájci szövetségi törvényhozás a területen való tevékenykedés mellett további feltételként említi a minimum tízévnnyi múltat. 1966-ban iktatták be a természetvédelmi tör-

vénybe a *contentieux administratif*, azaz a közigazgatási útra tartozó jogvita keretében történő érdekérvényesítés lehetőségét a civil szervezetek számára. 1983-ban a svájci környezetvédelmi törvény a hatásvizsgálattal egybekötött építkezések esetére is kiterjesztette ezt (vö.: hazánkban a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.) szerint biztosított ügyféli jogállás).

13. Olaszország az alkotmány 24. cikkelyére, valamint az 1934. évi törvénnyel felállított Államtanácsról rendelkező jogszabályra alapozza a közérdekű perlés lehetőségét. A szomszédjogi érdekek sérülésekor áll fenn leginkább a jogszabály által megkívánt személyes érdeksérelem. A hetvenes évek Itáliájában az állam mint a közérdekek védelmezőjét ismerte el a civil szervezetek környezetvédelmi *actio popularis*-át. 1986-ban a 349. sz. törvény 18 V szakasza iktatta be az olasz jogrendbe az *actio popularis* fogalmát. Olaszországban a nyilvánosság részvétele nem mutatott régi történelmi hagyományokat, így az 1990. évi közigazgatási eljárási reform hozott csak igazi változást e téren.

14. A német jogban a második világháború után civil szervezet akkor perelhetett, ha a területén érvényes valamely környezetvédelmi, illetve természetvédelmi norma szenvedett sérelmet. Mára már szövetségi és tartományi szinten is a perbeli fél jogállásával bírnak az egyes tartományok környezetvédő civil szervezetei.

15. A törökországi helyzet mintegy tízévnnyi gyakorlatot tudhat maga mögött. A török alkotmány 17. szakasza az élethez, az 56. szakasza pedig az egészséges környezethez való alapjogot biztosítja. Erre alapozva állapította meg a BERGAMA néven elhíresült esetben a török Alkotmánybíróság, hogy az életszínvonal, az ökológiai egyensúly,

továbbá az emberiség közös öröksége és a természetes élőhelyek védelme elsőbbséget élvez a gazdasági érdekek előtt. A törökországi bíróságok előtt szinte mindennaposak az olyan magánjogi keresetek, melyekben gyárak, üzemek szennyező, zavaró hatásai miatt perelnek kártérítésre. A kilencvenes években megszigorodott a török igazságszolgáltatás a környezetvédelmi igények megítélésében.

16. Belgiumban az Alkotmánybíróság előtt – kiváltképpen társadalmi szervezetek – *actio popularis* indíthatnak, amennyiben az általuk képviselt érdekkörbe tartozást bizonyítják; ez utóbbi fennforgása előzetes vizsgálat tárgyát képezi. Ennek háttérében az áll, hogy számos civil szervezet tetszelegne a *champion de la constitutionnalité*, az alkotmányosság bajnokának szerepében. Az Alkotmánybíróság 1991. december 19-i határozatában kimondta, hogy a civil szervezetnek bizonyítania kell, hogy a múltban és a jelenben folyamatos tevékenységet fejt és fejtett ki az adott területen, és a képviselni szándékolt érdek nem csupán a szervezet egyes tagjainak egyéni érdeke. A védelmezni kívánt érdek nem lehet általában véve a környezet védelme, azt pontosítani kell. Ez utóbbi eset fordult elő, amikor a Conseil d'État 1988. október 14-i határozatában elfogadta, hogy a Madárvédő Szervezet kérelmére a rókák és a macskák ügyében kelt határozatot megsemmisítse, de a madarakra nézve általánosságban ártalmas minden egyes jogszabály kasszálását nem engedte meg.

17. A nyugati államok elkülönítik a civil szervezetek közérdekűkereset-indítási jogosultságát a minden állampolgár előtt nyitva álló *actio popularis*tól. Hollandia, Írország és az USA bizonyos tagállamai engedik csak meg az egyes polgárnak a közérdekű perlést. Hollandiában is csak akkor, ha a sérelmezett döntés országos szinten sért környezeti-teremtési érdeket.

18. Környezetvédelmi törvényünk 98–99. §-a a környezetvédelmi társadalmi szervezetek jogait határozza meg. A 99. szakasz értelmében környezetveszélyeztetés, szennyezés vagy károsítás esetén a szervezet a környezet védelmében jogosult fellépni, és állami szervtől, helyi önkormányzattól a megfelelő, hatáskörébe tartozó intézkedés megtételét kéri, vagy a környezethasználó ellen pert indítani.

Ez utóbbi esetben a perben az ügyfél kérheti a bíróságtól, hogy a veszélyeztetőt tiltsa el a jogsértő magatartástól (működéstől), illetve kötelezze a kár megelőzése érdekében intézkedések megtételére (lásd: BH 2002. 11.). Tehát – mint a törvény indoklása kifejti – a környezetvédelmi társadalmi szervezetek kizárólag még be nem következett, immiens kár veszélye esetén perelhetnek.

Továbbá a Kvt. 109. §(2) bek. szerint, ilyen esetben az ügyész is jogosult keresetet indítani a tevékenységtől eltiltás, illetve a környezetet veszélyeztető magatartással (működéssel) okozott kár megtérítése iránt. A BH 2003. 419. jogeset értelmében a jogerős ítélet indokolása szerint az ügyész perindítási jogosultságát a Kvt. 109. §-ának (2) bekezdése alapján akkor lehet megállapítani, ha környezeti veszélyeztetés történt. Ennek tényét a Pp. 164. §-ának (1) bekezdése alapján a felperesnek kellett bizonyítania: *a per eldöntéséhez szükséges tényeket általában annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valónak fogadja el.*

19. A Ket. 68-69. §-a értelmében a közigazgatási hatóság semmiféle korlátot nem állíthat – lásd: Tv. 68. § – azon döntések hozzáférhetővé tétele elé, amelyeket a Tv. 69. §(6) bek. b) pontja értelmében közérdekű keresettel meg lehet támadni; *ibid.* c) pont értelmében az adott tevékenységgel összefüggésben a hatásterületen élő lakosság jelentős részét érintő ügyben hozott; *ibid.* e) pont értelmében az épített és természeti környezet, illetve a kulturális örökség állapotát jelentősen befolyásoló tevé-

kenységgel kapcsolatos ügyben hozott; *ibid.* f) pont értelmében a korlátozottan rendelkezésre álló természeti erőforrások elosztásáról, illetve felhasználásáról hozott határozatok. Sólyom László *Környezetvédelem és polgári jog* című munkájában írja: „A közérdekből való perlés kiterjesztésének döntő lépése, ha nem kötik többé előre meghatározott szervezetekhez. Itt a választóvonal voltaképpen nem is az állampolgároknak, illetve a csak szervezeteknek adott perlési jog között van, hanem ott, hogy a szervezet valóban az adott konkrét ügyben érintettek környezeti, illetve közérdekként jelentkező csoportérdekét képviseli-e, hogy van-e reális lehetőség ilyen csoportok megszerveződésére, illetve arra, hogy a meglévő szervezetek ezt a közérdeket érvényesítsék. Itt tehát a spontaneitáson van a hangsúly: azon, hogy a mások érdekében való fellépést ne kösse a törvény konkrét felhatalmazáshoz” (Sólyom, 1980, 169.).

20. Az 1146/B/2005. AB-határozat szerint az indítványozó a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (Kvt.) 98. § (1) bekezdését véli alkotmányosértőnek, mert e rendelkezés kizárólag a környezetvédelmi érdekek képviseletére létrehozott egyesületeknek és társadalmi szervezeteknek biztosítja a környezetvédelmi közigazgatási hatósági eljárásokban az ügyfél jogállását. Ugyanakkor e problémával összefüggésben felhívta a Kvt. 99. § (1) bekezdését is. Ennek kapcsán is sérelmezte, hogy csupán e szervezetnek van joga a környezet védelme érdekében a környezethasználó ellen pert indítani. Álláspontja szerint a szabályozás sérti az Alkotmány 57. § (1) bekezdését, hiszen ezen alkotmányi rendelkezés mindenkinek biztosítja a jogot arra, hogy jogairól vagy kötelességeiről bíróság döntsön, és nem tartalmaz semmiféle megszorítást, azaz nem korlátozza, hogy „adott ügyben ki lehet ügyfél és ennek folyamánként kit illet meg a keresetindítás joga”. Az Alkotmánybíróság a környe-

zet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 98. § (1) bekezdése és 99. § (1) bekezdés *b)* pontja alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasította. A környezetvédelemben való társadalmi részvétel jogi formáira nézve az Alkotmány nem tartalmaz rendelkezést. Ezért a törvényalkotó szabad mérlegelésének tárgya a társadalmi részvétel eszközeinek, jogi formáinak szabályozása, így annak eldöntése is, hogy a jogalanyok mely körének biztosítja azt a jogot, hogy környezetvédelmi közigazgatási ügyekben, illetőleg környezetvédelmi perekben a közérdeket érvényesítse. Így önmagában nem tekinthető alkotmányellenesnek a Kvt.-nek az a megoldása, amely az ügyféli jogállást és a közérdekű keresetindítási jogot a környezetvédelmi érdekek érvényesítésére létrejött egyesületeknek és társadalmi szervezeteknek biztosítja. Ugyanakkor nem állapítható meg alkotmányosan tilalmazott megkülönböztetés amiatt, hogy a környezetvédelmi feladatokat végző közalapítvány nem rendelkezik ezekkel a lehetőségekkel.

21. A Legfelsőbb Bíróság 1/2004. KJE sz. jogegységi határozatában kimondta, hogy az állampolgárok által a környezetvédelmi érdekek képviseletére létrehozott egyesületeket és más, politikai pártnak, érdekképviseletnek nem minősülő, hatásterületen működő társadalmi szervezeteket a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 98. §-ának (1) bekezdése alapján a szakhatósági állásfoglalás tekintetében területükön az ügyfél jogállása illeti meg azokban a közigazgatási eljárásokban, melyekben jogszabály a környezetvédelmi hatóság szakhatósági állásfoglalásának beszerzését írja elő.

22.1. Környezetvédelmi Kódexünk a környezetveszélyeztetés aktív és passzív válfaját egyaránt ismeri. Az ügyész kizárólag aktív

környezetveszélyeztetés esetén léphet fel. Az ügyészi környezetvédelmi tevékenység keretei között az ügyész tevékenységtől eltiltást kérő keresetet csak akkor szokott benyújtani a bírósághoz, ha a lakossági panaszok és a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi hatósági intézkedések nem hozzák meg az elérni kívánt hatást. A környezetvédelmi ügyész türelmi politikát folytat; egyik legfőbb eszköze a kivárás. A bíróságok gyakorlatában az eltiltást kérő keresetet nem terjeszt(het)ik ki úgy, hogy az az eredeti állapot helyreállítására kötelezést is maga után vonjon.

A természetvédelmi törvény 81. §(4) bek. értelmében ezen paragrafus (2) bekezdése e) pontja alapján a társadalom vagy csoportjainak életkörülményei romlásából fakadó nem vagyoni kár megtérítése iránt keresetet az ügyész indíthat (lásd: 60. § (2) bekezdés), és a megítélt kártérítést az állami költségvetés megfelelő célelőirányzata részére kell megfizetni.

A legfőbb ügyész az ügyészség környezetvédelmi tevékenységéről szóló 1/2003. (ÜK. 8.) LÜ körlevél magánjogi kérdésekről szóló III. pontjában többek közt kiemeli, hogy:

- a keresetlevelekből nemegyszer hiányoznak azok az adatok, amelyekből a bíróság hatásköre és illetékessége megállapítható: a környezetvédelmi kártérítési és eltiltási keresetek túlnyomó többségükben a helyi bíróságok hatáskörébe tartoznak (Pp. 22–23. §), figyelembe kell venni azonban a pertárgy értékét, amelyet a felperesnek kell megjelölni (Pp. 26. §);
- eltiltás iránti pereknél – mivel a pertárgy értéke nem állapítható meg – az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 39. § (3) bekezdésének a) pontjára kell hivatkozni;
- kártérítési perekben a kártérítést igénylő felperesnek kell a kár összegét megjelölnie: helytelen tehát az az ügyészi indítvány, hogy a bíróság kötelezze az alperest kártérítés

fizetésére, a pontos összeg megjelölése nélkül (Pp. 26. §, 121. § (1) bekezdés e) pont);

- a Pp. 219. § (5) bekezdése szerint a határozat felek részére történő kézbesítésére vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni akkor is, ha a határozatot nem a felekkel, hanem más érdekelttel kell közölni; annak érdekében, hogy a KAC kezelő szerve jogosultságáról tudomást szerezzen, indítványozni kell, hogy a bíróság küldje meg a határozatát az alábbi címre: Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium KAC Koordinációs Főosztály, 1088 Budapest, Rákóczi út 41. A KAC helyébe azóta a Kövi lépett. A cím megváltozott: 1011 Budapest, Fő utca 44–50. A számlát – ahová az átutalást teljesíteni kell – a Magyar Államkincstár vezeti, Kövicednevezés és a következő számlaszám alatt: 10032000-01220263-53000004.

Hivatkozom a környezetvédelmi és vízügyi előirányzatok felhasználásának és ellenőrzésének szabályairól szóló 3/2004. (II. 24.) KvVM rendelet 1. §-ára: e rendelet hatálya kiterjed a Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetéséről szóló 2005. évi CLIII. törvény 1. számú mellékletében a XVI. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium fejezetben meghatározott környezetvédelmi és vízügyi előirányzatok közül:

a.) Hulladékkezelési és -gazdálkodási feladatok 10. cím, 2. alcím, 37. jogcímcsoport,

b.) Országos Környezeti Kármentesítési Program (OKKP) végrehajtása 10. cím, 2. alcím, 39. jogcímcsoport,

c.) Állami feladatok költséghatékony átvállalása az NKP (Nemzeti Környezetvédelmi Program) megvalósításában 10. cím, 2. alcím, 41. jogcímcsoport,

d.) Társadalmi szervezetek támogatása 10. cím, 3. alcím előirányzatokra (a továbbiakban együtt: Kövi). (Lásd: *infra* 32. pont)

Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény 44. § (2) bek. értelmében az állatok kíméletére és védelmére vonatkozó jogszabályok megsértése esetén az ügyész is jogosult keresetet indítani a tevékenységtől való eltiltás, illetőleg a tevékenységgel okozott kár megtérítése iránt.

22.2. Amennyiben a kár bekövetkezése a jövőben várható – a Ptk. 341. §-ának (1) bekezdésében foglaltakkal való analógia alapján –, annak megelőzését az ügyész a bíróság ítéletével kikényszerítheti (BH 2001. 235.).

22.3. Az ügyészi szervezet átalakításáról szóló 8/2000. (ÜK. 12.) LÜ utasítás 4. § (1) bekezdése alapján minden megyei főügyész kijelölte a magánjogi és közigazgatási jogi szakterületen környezetvédelemmel foglalkozó ügyészt. A szervezeti megoldás jól szolgálta a célt. A szakági együttműködés javítása, az információk, adatok kölcsönös átadása a környezetvédelemben való ügyészi közreműködést előmozdíthatja. [...] A szakágak együttműködését, a kölcsönös tájékoztatási kötelezettség legcélszerűbb formáját már több megyei főügyészség kialakította: e szerint rendszeresen konzultálnak a különböző szakágak ügyészei a környezet- és természetvédelmi eljárásokban, így elkerülhető a téves vagy a szakágak közötti eltérő jogalkalmazás. Célszerű lenne minden főügyészségen a szakági együttműködés további javítása, egyszerűsítése érdekében környezetvédelmi „munkacsoport” felállítása és a rendszeres tevékenységük biztosítása. (Somogy megyében például minden héten a büntetőszakág-vezető és a környezetvédelemmel foglalkozó ügyész egyeztetési álláspontját az egyedi ügyekben, és kölcsönösen tájékoztatják egymást a különböző eljárásokban található bizonyítékokról.) Mindezt az ügyészség környezetvédelmi tevékenységéről szóló 1/2003. (ÜK. 8.) LÜ körlevél I. pontjában lehet

olvasni. A III. pont az ügyészi magánjogi tevékenység egyes kérdéseiről szól: a Kvt. és a Tvt. hatályba lépését követően mintegy 350 esetben kezdeményeztek polgári peres eljárást. Az ügyészi szervek eltiltási, kártérítési kereseteket nyújtottak be, illetőleg fizetési meghagyások kibocsátását indítványozták. A Legfőbb Ügyészségre is felterjesztett keresetek bírósághoz való benyújtását megelőzően a főügyészségek az alperest, illetve a kötelezettet a 7/1996. (ÜK. 7.) LÜ utasítás 12. § (2) bekezdése alapján általában felhívták a teljesítésre. Ezek a felhívások több esetben is sikeresek voltak, ami azt jelentette, hogy perindítás nélkül a kívánt eredmény megvalósult.

23. Az állatvédelmi társadalmi szervezetek *actio popularis*-a szintén említésre méltó, ám itt kell megjegyezni, hogy az *ad hoc* civil állatvédelmi klubok, csoportosulások – jóllehet szintén az egyesülési jog alapján alakulnak – nem bírnak a perbeli fél jogállásával. A társadalmi szervezet a bírósági nyilvántartásba vétellel nyeri el jogi személyiségét. Hazánkban az első ilyen civil állatvédő szervezet a HEROSZ, azaz a Hermann Ottó Országos Állat- és Természetvédő Egyesület, mely jelenleg közhasznú szervezeti státust élvez. Az állatvédelmi törvény 48. § (1) bek. értelmében az állatvédelmi jogszabályok megsértése miatt az állatvédelmi célú társadalmi szervezetek jogosultak fellépni, és az állami szervektől, önkormányzatoktól a megfelelő és hatáskörükbe tartozó intézkedés megtételét kérni. *Ibid.* (2) bek. szerint az állatvédelmi jogszabályok megsértése miatt – az ilyen magatartástól való eltiltás iránt – a bíróság előtt az (1) bekezdésben megjelölt szervezet pert indíthat. *Ibid.* (3) bek. értelmében az (1) bekezdésben megjelölt szervezeten a Nemzeti Civil Alapprogramról szóló 2003. évi L. törvény 14. §-ának *b*) pontjában meghatározott szervezetet kell érteni, azaz az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény

alapján létrejött, jogi személyiséggel bíró társadalmi szervezet, szövetség (kivéve a pártot, a munkaadói és munkavállalói érdekképviseleti szervezetet, a biztosító egyesületet, valamint az egyházat), és a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény alapján létrejött, jogi személyiséggel bíró alapítvány (ide nem értve a közalapítványt).

24. A franciaországi Cour de Cassation teljes kamarás ülésén 1923. június 15-én kimondta, hogy – szemben a szakmai szakszervezetekkel – a társadalmi szervezetek nem élhetnek *actio popularis*-szal. Ez később reformálásra szorult. 1991-ben Mireille Delmas-Marty felvetette ennek a revízióját, mely napjainkban is folyik. Léteznek kivételes határozatok, melyekben a társadalmi szervezetek *actio popularis*-át akceptálta a Semmítőszék és alsóbb bíróságok.

Franciaországban a *Környezetvédelmi Kódex* IV. címe alatt definiált környezet- és természetvédelmi társadalmi szervezet, amennyiben legalább három éve működik, hatósági döntések meghozatalában vehet részt; kifogásolhatja azokat; az Art. L 142-3 cikkely értelmében természetes személyek érdekében perelhet kártalanítást (amennyiben azok közül legalább kettő, közösen érdekelt személy megbízta). Az Art. L 142-1 cikkely szerint a társadalmi szervezet önállóan is felléphet a környezet védelmében közigazgatási szervek előtt, ám érdekhány esetén elutasíthatják őket. Kivált létrehozhat Franciaországban illetően társadalmi szervezetet egy ipari üzem szomszédjogi zavarásának elhárítására a környék lakóközössége (*Code de l'Environnement*, p. 27.).

25. Az *actio popularis*-nak nevezett mai közérdekű perlés jogtörténete Magyarországon az 1977. évi I. törvényhez és a Polgári Perrendtartás 2/A §-ához tér vissza. Az 1977. évi I. törvény 13. § (2) bek. értelmében azonban népgazdasági érdekből meg lehetett

tagadni a közérdekű bejelentés tárgyalását. Az ügyész Pp-beli *actio popularis*a pedig annyiban korlátozott, hogy csak fontos állami vagy társadalmi érdekből, és abban az esetben élhet vele, ha a jogosult a jogainak védelmére bármely okból nem képes.

A BH 1988. 310. jogesetben a közérdekű bejelentő a környezet megóvása érdekében lépett fel. Saját érdekében eljáró ügyfélként kezelték, és ezért költségeket róttak ki rá, mely ellen jogorvoslattal élt. Sikeresen.

Tarr György javasolta (Tarr, 1991, 106.), hogy az *actio popularis*szal indított perbe felperesi pertársásként lépjen be a károsult magántulajdonos is. Ennek lényegét abban látja, hogy így elkerülhető lenne egy újabb per indítása, s egy eljárás keretében megítélhető lenne a közérdekű és a magánigény is.

26. A környezetvédelmi törvény 97. § (2) bekezdése szerint mindenkinek joga, hogy környezetveszélyeztetés, -károsítás vagy -szennyezés esetén a környezethasználó és a hatóságok figyelmét erre felhívja. Az erre vonatkozó írásban tett felhívásra a hatáskörrel rendelkező szerv intézkedésének megtétele mellett a törvényben előírt határidőn belül érdemi választ köteles adni. Ennek működése a gyakorlatban mára már általánossá vált. Jogesetek sora bizonyítja.

1991-ben Tarr György a *Magyar Jog* lapjain (ibid., p. 99.) még arról számolt be, hogy az ügyészségek kevésszer lépnek fel a környezet védelmében adott *popularis actio*-jukkal. Mára e helyzet átalakulóban van.

27. Bakács Tibortól 1992-ben – a ma hatályos környezetvédelmi törvény előtt – olvashattuk: *környezetvédelmi perek tárgyi költségmentességben részesítése a jelenlegi jogi szabályozás mellett – mindenfajta actio popularis nélkül – is indokolt lenne* (Bakács, 1992, 88.). A civil szervezetek (társadalmi szervezetek – *exceptis excipiendis* – és az alapítványok) a közhasznú szervezetekről szóló

1997. évi CLVI. tv. (Kszt.) 3–4. §§-nak való megfelelés esetén mint közhasznú (*ibid.* 5. §-nak való megfelelés esetén mint kiemelten közhasznú) szervezetek kerülhetnek nyilvántartásba vételre. Az illetékekről szóló tv. alapján teljes személyes illetékmentességet élveznek (1990. évi XCIII. tv. (Itv.) 5. § (1) bek. d) és f) pont), ha a vagyonszerzést, illetve az eljárás megindítását megelőző naptári évben folytatott tevékenységükből származó jövedelmük nem esett vállalkozási nyereségadó alá (*ibid.* 5. § (2) bek.). Az illetékmentességnek a (2) bekezdésben meghatározott feltétele meglétéről a szervezet (alapítvány) [...] államigazgatási vagy bírósági eljárás esetén az eljárás megindításakor írásban köteles nyilatkozni. A nyilatkozatnak tartalmaznia kell, hogy a szervezet (alapítvány) – [...] az eljárás megindítását megelőző naptári évben folytatott gazdasági tevékenységéből származó jövedelme után, vagy ilyen tevékenység hiányában – a vállalkozási nyereségadó fizetésére nem volt kötelezett (*ibid.* (3) bek.).

28. Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. tv. (Et.) 3. § (1) bek. értelmében a társadalmi szervezet önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, mely az alapszabályában meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik, és céljának elérésére szervezi tagjai tevékenységét. Közhasznúnak minősül a Kszt. 26. § c) pont 8. és 9. alpontja szerint a természet-, állatvédelmi, illetve környezetvédelmi tevékenység. A Ptk. 64. §-a szerint az Et. alapján létrehozott társadalmi szervezetek, egyesületek vonatkozásában a Ptk. 61. §-ban megfogalmazott egyesület fogalmát kell a Ptk. értelmezésekor felhívni. Az Et. 2. § (3) bek. értelmében társadalmi szervezet minden olyan tevékenység végzése céljából alapítható, amely összhangban áll az Alkotmánnyal, és amelyet törvény nem tilt. Társadalmi szervezet elsődlegesen gazdasági-vállalkozási tevékenység végzése céljából nem alapítható. A (4) bek. szerint a

társadalmi szervezet jogi személy. Az Itv. 5. § (1) bek. d) pontjából a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. tv. (az új Gt.) 367. § 3. pontja a közhasznú társaságot 2009. július 1-jével törli. Jóllehet, 2007. július 1. után közhasznú társaság az új Gt. XIV. fejezete értelmében nem alapítható, a (kiemelten) közhasznú kht. illetékmentességet élvez ebben az átmeneti két esztendőben is: az új Gt. 367. § 20. pontja értelmében a Kszt.-ből is 2009. július 1. hatállyal kerül ki a közhasznú társaság. A „türelmi idő” végéig kötelező az új Gt. szerinti nonprofit gazdasági társasággá átalakítani a korábbi kht.-t (ez bármely Gt. szerinti társasági formában elképzelhető 2007. július 1. után), vagy a jogutód nélküli megszűnést bejelenteni; ellenkező esetben a cégbíróság a társasággal szemben a megszűntnek nyilvánítás törvényességi felügyeleti intézkedést alkalmazza (Ctv. 84. §). A nonprofit gazdasági társaság nem minősül *ipso iure* közhasznúnak; meg kell felelnie a közhasznú szervezetekről szóló tv. (kiemelt) közhasznúsági kritériumainak (lásd: *supra*). A társadalmi szervezetet továbbra is élvezi az illetékmentességet. Az Itv. 67. § (1) bek. értelmében egyes államigazgatási eljárásokért, illetve egyes intézmények igazgatási jellegű szolgáltatásának igénybevételeért, továbbá egyes bírósági eljárási cselekményekért (szolgáltatásokért) díjat kell fizetni. A (2) bek. értelmében azt, hogy mely eljárásokért vagy szolgáltatásokért kell díjat fizetni, továbbá a díj mértékét az érdekelt miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértésben rendeletben szabályozza. A lakosság széles körét érintő díjfizetési kötelezettséget csak törvény állapíthat meg.

29. Az Itv. 5. § (1) bek. g) pontja értelmében a vízgazdálkodási társulatok teljes személyes illetékmentességet élveznek az Itv. 5. § (2)–(3) bek.-ben foglalt feltételek megléte esetén. Felmerül a *ius privatum* és *ius publicum* kapcsolata a környezetjogban: hazánkban

is léteznek **(1.)** közfeladatokat koncessziós szerződés alapján ellátó gazdasági társaságok, valamint **(2.)** vegyes esetek. Ez utóbbira példa lehet a vegyes, önkormányzati és lakossági tulajdonú víziközmű-társulat (a lakossági ivóvízellátás, szennyvízelvezetés, -tisztítás megoldására). Magán- és közjogi érdekközösséget – víztársulatot – hívhatnak életre például a belvíz által elárasztott területen fekvő ingatlanok tulajdonosai, akik ekkor kötelesek a belvíz elvezetésében, a szükségtelen károk elkerülése érdekében együttműködni: ilyenkor polgári jogi, ugyanakkor közérdek védelmére kötelezettek a magán-személyek (a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. tv. 34–35. §§).

30. A környezetvédelmi, természetvédelmi, valamint a vízügyi hatósági eljárások igazgatási szolgáltatási díjairól szóló 33/2005. (XII. 27.) KvVM rendelet 7. §-a szerint a 2006. I. 15-i hatályba lépését követően megindult eljárásokban kell alkalmazni. A 2. § (7) bek. értelmében a társadalmi szervezetek esetében, ha az engedélyezési eljárás nem a társadalmi szervezet kérelmére indult, a jogorvoslati eljárás díja az ezen rendelet mellékletében meghatározott díjtétel 1%-a.

2008. január 1-től a 2003. évi LXXX. törvény értelmében a Pp. 84. § (3) bek. szerint, ha a fél részleges költségmentességben részesül, a mentességgel nem érintett költségekre megilleti a 85. §-ban meghatározott költségfeljegyzés joga: az állam előlegezi az eljárás során felmerülő költségeket (tanú- és szakértői díj, ügygondnoki és tolmácsi díj, pártfogó ügyvéd díja, helyszíni tárgyalás és szemle költsége stb.).

Közigazgatási per indítására jogosult – *inter alia* –, aki a felülvizsgálандó közigazgatási határozat alapjául szolgáló eljárásban ügyfél volt, vagy ez a jogállás illette meg (Pp. 327. § (1) bek. a)). (Vö.: a Ket. ügyfélfogalma.)

Társadalmi szervezetek és kht.-k sem bírósági eljárásban, sem pedig közigazgatási

eljárásban nem élveznek teljes költségmentességet.

31.1. A Nemzeti Civil Alapprogramról szóló 2003. évi L. törvény elismeri a társadalmi szervezetek és alapítványok működési feltételei állami garanciákkal való biztosításának szükségességét. Az Alapprogramból az 1. § (2) bek. szerint civil szervezetek működését (a) pont), azok közhasznú tevékenységét (b) pont), valamint – *inter alia* – pályázati önrészt lehet anyagilag támogatni. A Tv. 3. szakasza értelmében az Alapprogramból azon társadalmi szervezetek (*exceptis excipiendis*, lásd: *supra*) igényelhetnek támogatást, melyeket a bíróság a pályázat kiírása, vagy az egyetemes elvek mentén meghatározott támogatási feltételeknek történő megfelelés megállapítása évének első napja előtt legalább egy évvel nyilvántartásba vett, és az alapszabályuknak megfelelő tevékenységüket ténylegesen folytatják; valamint – *mutatis mutandis* – az alapítványok (ide nem értve a közalapítványokat). *Ibid.* (2) bek. értelmében kizárólag a közhasznú szervezetnek minősülő környezetvédelmi civil szervezetek kaphatják kézhez a támogatást. *Ibid.* (3) bek. értelmében nem jogosult az Alapprogram működési támogatására az a civil szervezet, amely a tárgyévben a költségvetési törvény alapján közvetlenül, nevesítve részesül működési támogatásban az állami költségvetésből.

(Regionális és civil szakmai szempontok alapján szervezett Kollégiumok – melyek tagjait a miniszter által kinevezetten kívül a civil szervezetek jelöltállításával választják – döntenek a támogatások odaítéléséről, pályázatok kiírásáról, elbírálásáról. A Nemzeti Civil Alapprogram szerinti civil jelöltállítási rendszerben történő részvétellel kapcsolatban országos – azaz a létesítő okirata szerinti tevékenységét legalább hét megyére kiterjedő hatókörrel végző – civil szervezetnek a működésével érintett szakmai területe lehet a természet-, állat- és környezetvédelem is. (160/2003. CX.

7.) Korm. rendelet Mellékletének III/2/c) pontja)

Igen sok környezetvédelmi civil szervezet élt beadvánnyal az első pályázati évben: számosan sikerrel vették a fordulót az első ilyen megmérettetésen; ez bizakodással tölti el a civil környezetvédőt a jövőt illetően.

31.2. A személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. tv. 4. § (1) bek. értelmében kedvezményezett azon – az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. tv. szerinti – társadalmi szervezet (*exceptis excipiendis*), melyet a bíróság a magánszemély rendelkező nyilatkozata évének első napja előtt legalább két évvel (*a*) pont), és hasonló feltételekkel az alapítvány (*b*) pont), valamint azon kiemelkedően közhasznú alapítvány, társadalmi szervezet és közalapítvány, melyet a bíróság a rendelkező nyilatkozat évének első napja előtt minimum két esztendővel kiemelkedően közhasznú szervezetként, illetve közalapítványként (*c*) pont) vett nyilvántartásba, és az alapszabálya, illetve az alapító okirata szerint a rendelkező nyilatkozat évének első napja előtt legalább egy évvel – a közhasznú szervezetekről szóló tv. 26. § c) pontjában meghatározott – közhasznú tevékenységgel ténylegesen foglalkozik etc. *Ibid.* (2) bek. szerint e szervezetek csak akkor lehetnek kedvezményezettek, ha belföldi székhellyel rendelkeznek, és magyarországi közösségnek számítanak, valamint nyilatkoznak arról, hogy megfelelnek a közhasznú szervezet fogalmának (ennek megfelelően módosították alapszabályukat, alapító okiratukat), nincs esedékes köztartozásuk, az alapszabályuk, illetve alapító okiratuk szerinti közhasznú tevékenységet a rendelkező nyilatkozat(ok) évét megelőző egy év óta megszakítás nélkül ténylegesen folytatják, eleget téve minden rá vonatkozó jogszabályi rendelkezésnek. A fent említett kiemelkedően közhasznú alapítvány, társadalmi

szervezet szerződésmásolatának az adóhatósághoz történő becsatolásával igazolja, hogy tevékenységét állami szervvel vagy önkormányzattal a rendelkező nyilatkozat évének első napját megelőzően minimum egy évvel kötött szerződés alapján végzi. Esedékes köztartozás nem lehet akadály, ha az említett szervezet hozzájárul, hogy azt is fedezzék az őt így megillető ösz-szegből. Továbbá a c) pontban említett kiemelkedően közhasznú alapítvány, társadalmi szervezet is lehet kedvezményezett, ha az a) és a b) pontban foglalt feltételeknek megfelel, de a kiemelkedően közhasznú szervezetként történő bírósági nyilvántartásba vételtől számítva az egy év még nem telt el.

32. Korábban a Kac.-ból (Környezetvédelmi alap célfeladat fejezeti kezelésű előirányzatból) lehetett támogatást elnyerni a környezet- és természetvédő társadalmi szervezetek és mozgalmak környezetvédelmi programjaira, kezdeményezéseire. Jelenleg a módosított 3/2004 (II. 24.) KvVM rendelet 1. § értelmében e KvVM rendelet hatálya kiterjed a 2006. évi költségvetésről szóló 2005. évi CLIII. tv. 1. sz. mellékletében a XVI. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium fejezetében meghatározott környezetvédelmi és vízügyi előirányzatok közül a társadalmi szervezetek támogatása 10. cím, 3. alcím előirányzatokra (a Kövi). A Köviből pályázat útján elnyerhető vissza nem térítendő támogatás (támogatás, kamattámogatás), visszatérítendő támogatás, egyéb kifizetés (*ibid.* 11. § (1) bek.). A Köviből nyújtott támogatások célja, hogy környezetvédelmi, természetvédelmi, valamint vízgazdálkodási céloknak megfelelő, környezeti szempontból hatásos, táj-, természetvédelmi, vízgazdálkodási szempontból eredményes, gazdaságilag hatékony felhasználásra kerüljenek (*ibid.* 23. § (1) bek. b)). (Lásd: *supra* 22.1. pont.)

33. Alkotmányunk 36. §-a szerint a Kormány – feladatainak ellátása során – köteles együttműködni a társadalmi szervezetekkel.

34. A Római Szerződés 230. cikkelye alapján indított környezetvédelmi, de magánérdeket szükségszerűségből igazoló eljárások *quasipopularis actio*-k. Fölmerül, hogy az EU Bíróság 1957-ből datált Statútumának 37. cikkelye alapján megkívánt *legitimate action* szemantikájába beleértük-e a közérdeket, és ezen belül a környezet- és a természetvédelmet.

35. Sólyom László 1980-ban arra a megállapításra jutott, hogy a magánérdekből történő környezetvédelmi perlés csekély számban fordul elő, melynek okát egyrészt a szennyezés bizonyíthatóságának nehézségeiben, másrészt a szennyező állami vállalat és a károsult magánszemély egyenlőtlen viszonyában látta (Sólyom, 1980, 170.).

36. Az *actio popularis* fogalmi vitáján felül emelkedve megállapítható, hogy ennek a keresetfajtának több elméleti, de számos gyakorlati válfaja is létezik. Elméleti síkon a csoportérdek alapján való perléstől elkülönítjük az összetársadalmi érdek alapján történő perlést. Az egyéni érdeket képviselő *pseudopopularis actió*tól a valós szociális érdek sérelme alapján történő keresetindítást. A *class action* és a *recours collectif*, illetve a magyar típusú *actio popularis* (*people's action*), továbbá az egyéb (lásd: kanadai etc.) perlési formák közös vonása, hogy

a környezetvédelem mint szociálpolitikai szempont alapján, az állami mechanizmus *outsider*-eiként lépnek fel az állam fórumain.

37. Az USA 1969. évi környezeti törvénye (National Environmental Policy Act) 101. § c) pontjában előírja, hogy mindenki köteles a környezetet óvni. Ugyanez a törvény bevezeti az *actio popularis*t (lásd: az 1973-as SCRAP – United States per). Az egyes tagállamok sorra hoznak környezetvédelmi törvényeket, és hamarosan meghonosodik a közérdekű kereset, mellyel azóta is sokan, sokszor éltek az USA területén.

38. Közigazgatási per indítására jogosult, aki nemzetközi szerződés (Aarhusi Egyezmény) alapján környezeti információt kér a közigazgatási szervtől, és e kérelmét a közigazgatási szerv figyelmen kívül hagyta, helytelen módon elutasította, vagy nem adott kielégítő választ (Pp. 327. § (1) bek. c)).

39. A vázolt hazai és külhoni példák a jogérvényesítés változó hatékonyságú lehetőségeiről szóltak. Hazánkban eddig a 2006. évi ügyforgalom a zöldhatóságoknál nem csökkent az előző évekhez képest.

Kulcsszavak: *közérdekű kereset, civil szervezetek, környezetvédelmi magánjog, összehasonlító jog*

IRODALOM

Bakács Tibor (1992): *Magyar környezetjog*. Springer, Budapest

Sólyom László (1980): *Környezetvédelem és polgári jog*. Akadémiai, Budapest

Takács Péter (2000): *Nehéz jogi esetek. Jogelmélet*

és jogászi érvelés. Napvilág, Budapest

Tarr György (1991): *A popularis actio mint a környezetvédelmi igények érvényesítésének lehetősége*. Magyar Jog. 2.